

BLANKE'S AERIAL GLOBE --

Hoe een luchtkasteel van staal in glas werd uitgevoerd.

Johan Soetens

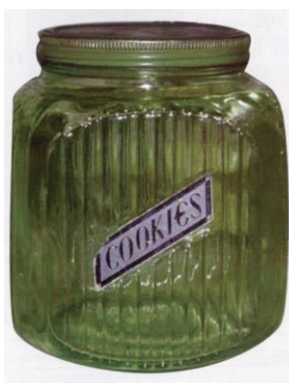
Voor zover ik weet zijn er binnen de vereniging 'De Oude Flesch' weinig of geen verzamelaars van conservenglas. Die worden qua vormgeving en wordingsgeschiedenis kennelijk weinig interessant gevonden. Verhoudingen tussen inhoud, hoogte en breedte leggen nu eenmaal beperkingen op. Wat variatie van sluitingen betreft zijn we hier evenmin ruim bedeed geweest. Met zo'n acht tot negen verschillende uitvoeringen tussen de simpele afdekking met een varkensblaas en de moderne twist-off sluitingen is de ontwikkeling daarvan wel in beeld gebracht.

Van links naar rechts: Advertentie voor het huishoud-inmaakglas 'L'Ideale' met beugel-sluiting; Franse advertentie (Saint Gobain) voor inmaakglazen met schroefrand, glazen deksel en ruberring; Advertentie begin 1900 van de Belgische conservenfabriek Marie Thumas.

Bovendien zijn de meeste conservenpotten op industriële wijze gemaakt en daardoor minder aantrekkelijk voor verzamelaars die gewend zijn het oog meer op producten uit de 18^e eeuw of eerder te richten. Dat is anders in Amerika, waar de flessencollecties van veel jongere datum zijn. Bovendien is daar een groot aantal patenten geregistreerd op het gebied van deksel- en sluittechnieken die het voor verzamelaars de moeite waard maken er een collectie van aan te leggen. Het maandblad 'Antique Bottle & Glass Collector' wijdt er in ieder nummer een speciale rubriek aan.

Veel van deze patenten zijn overigens variaties op wat wij in onze contreien hebben leren kennen maar er zijn ook een aantal ronduit bizarre 'uitvindingen' bij. Verder werden in Amerika behalve conserven ook artikelen als tabak, boter en koekjes in potten verpakt. Vooral in de Tweede Wereldoorlog werd dat aangemoedigd om metaal te besparen ten behoeve van de oorlogsinspanningen.

Links: 'Cookies jar', ca. 1950.
Midden: Glazen boterpot. Een hengel met veer moet het deksel op zijn plaats houden.
Rechts: Advertentie 1942.

In de uitgave van 'Antique Bottle & Glass Collector' van november 1912 vertelt lezer Mike Beardsley hoe hij in de jaren 1960 en 1970 met zijn vader 'fruit jars' verzamelde terwijl zijn moeder zich wierp op het bijeenbrengen van een collectie potten voor 'baking powder'. In Nederland is dat product niet erg bekend maar in bijna geen enkele Amerikaanse keuken ontbreekt het als middel om baksel luchtig te houden. Eén van de potten in haar verzameling, eigenlijk meer een fles, is een bizar geval van ongeveer 20 cm. hoog, met een schroefmond en een hoge glazen sluiting. Op een rommelmarkt zouden we het ding waarschijnlijk geen blik waardig keuren – maar pas op! In Amerika is deze pot/fles zeldzaam en al gauw een paar honderd dollar waard. Naar verluidt bestaat het model in drie inhouden maar de meeste glasverzamelaars kennen de pot alleen van horen zeggen. Kennelijk zijn er niet veel van gemaakt maar ze vormen het enige tastbare overblijfsel van een paar

groteske ideeën zoals die in het super-zelfbewuste Amerika konden voorkomen rond het einde van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw. Het begon in 1891 met het organiseren van de 'Chicago World's Fair' ook 'World's Columbian Exposition' genoemd omdat het 400 jaar geleden was dat Columbus in de Nieuwe Wereld arriveerde. Het was de tijd van de grote tentoonstellingen (Londen 1851, Parijs 1900) en in het jonge Amerika wenste men voor niemand onder te doen. De Chicago expositie werd in 1893 gehouden op een terrein van zo'n 300 hectare van 1 mei tot 30 oktober en trok naar men beweert 27 miljoen bezoekers. Er was ongetwijfeld veel te zien maar voor ons is interessant wat er niet te zien was; de met veel kabaal aangekondigde gigantische stalen constructie, aangeduid als het 'Columbus Monument'. Het zou in afmetingen (en kosten) alles overtreffen wat tot dan toe gebouwd was en de Eiffeltoren met zijn 317 meter zou een dwerg lijken naast de met het schip van Columbus bekroonde wereldbol, met een omtrek van bijna 1000 meter, rustend op een honderd meter hoog voetstuk waarin restaurants zouden worden ondergebracht. Bezoekers zouden per lift naar de 'equator' worden gebracht en vandaar langs de buitenkant naar de 'Noordpool': een treintraject van 8 kilometer. De totale constructie zou zo'n 500 meter hoog worden. Dit alles volgens het Engelse tijdschrift *The British Printer* dat in 1891 een uitvoerige beschouwing wijdde aan 'the Americans with their natural love of 'big things' and the erection of a monument for which size, expense and novelty shall lick all creation'

Die Chicago tentoonstelling is er wel gekomen maar van het globeproject werd nooit meer iets gehoord of gezien. Ons rest slechts een illustratie uit *'The Future Magazine'* uit 1893.

Het idee bleef echter leven. In 1904 vond in St. Louis van 30 april tot 1 december de 'Louisiana Purchase Exposition' plaats, ook aangeduid als de 'St. Louis World Fair'. De organisatoren hadden zich vast voorgenomen de show in Chicago in de schaduw te stellen, te beginnen met een terrein dat twee keer zo groot was en waar men 1500 paviljoens kon bezoeken, een karwei waarvoor men gerust een week kon uittrekken. Ook werden de eerste Olympische Spelen op Amerikaanse grond hier gehouden. Cyrus Blanke, de succesvolle eigenaar van de C.F. Blanke Tea and Coffee Co. in St. Louis en een gehaarde reclameman, vatte het plan op voor wat waarschijnlijk nooit anders bedoeld is dan een reclamestunt: de bouw van 's werelds grootste staalconstructie. In samenwerking met architect Samuel Friede en bouwkundig ingenieur Albert Bordon kwam een ontwerp tot stand dat sterk leek op de Columbus Globe, maar met afmetingen die iets bescheidener waren, als men dat woord mag

The Picture Magazine 1893

COLUMBUS MONUMENT.
(Designed for the Chicago Exhibition.)

From Illustration Española.

(Conveying visitors by lift to the Equator, and thence by spiral railway to the North Pole.)

gebruiken voor een 250 meter hoog gevaarte met een stalen wereldbol van zo'n 120 meter doorsnede en een omtrek van 350 meter, staande op een 90 meter hoog voetstuk. Binnen zou ruimte zijn voor twee restaurants, twee theaters, een palmentuin, een concertzaal en nog zo het een en ander alsmede ruimte voor 25.000 bezoekers, die vanaf loopbruggen konden genieten van het uitzicht over het expositie terrein. Natuurlijk werd geen moeite gespaard om duidelijk te maken dat Blanke's Faust Blend Coffee niet alleen het favoriete merk was in de betere hotels en luxe treinen, maar binnen dit spectaculaire bouwwerk exclusief zou worden geschonken. Een artikel in de New York Times van 28 augustus 1901 beschrijft dat alles uitvoerig.

Blanke zelf maakte inmiddels volop reclame met het project middels advertenties en showkaarten die op ruime schaal werden verspreid.

PROJECT FOR ST. LOUIS FAIR.

**"Aerial Globe," 700 Feet High, Planned
—Company Formed to Secure Its
Construction.**

Special to The New York Times.

ST. LOUIS, Aug. 28.—Active steps have been taken to have as a World's Fair feature what is known as the Friede Aerial Globe. Beside it, the promoters say, the Eiffel Tower and the Ferris Wheel are crude engineering feats.

The Aerial Globe will be an immense steel sphere, 700 feet high from the stone base to the roof of the observation tower on the top. At a height of 110 feet will be a roof garden about 1,000 feet in circumference. On this floor will be two restaurants, one German and the other American, and two theatres.

At a height of 205 feet a coliseum will be located, with iron-bridged walks around the globe, giving a complete view of the grounds. Below will be two regular circus rings and a race track surrounding them.

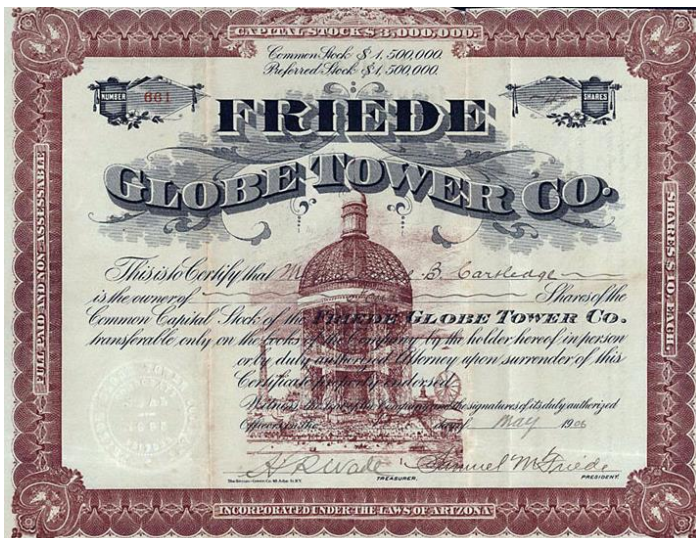
and underneath the tiers of seats will be a menagerie viewed from the circular walk. At an elevation of 420 feet will be a great music hall, and at 450 feet a palm garden. The observation tower will be above, and in it a weather bureau and searchlight apparatus will be located. Occupying the space above this will be the wheelhouse for the huge elevators.

C. F. Blanke, President of the tea and coffee company of that name, resigned from the World's Fair Concessions Committee yesterday in order to work for the aerial globe feature. Mr. Blanke and Samuel M. Friede have organized a company with \$1,500,000 capital, and have begun active work to have this feature constructed.

Kennelijk gebruikten ook andere bedrijven de afbeelding van de Blanke Aerial Globe als reclamemiddel zoals blijkt uit deze kaart van een New Yorkse pianohandel.

De St. Louis Fair was een groot succes en trok zoveel belangstelling dat er weinig aandacht overbleef voor de Olympische Spelen. Reis en verblijfkosten voor buitenlandse atleten waren trouwens zo hoog dat die massaal waren thuisgebleven. Geen nood: de tentoonstelling diende tevens om te vieren dat 100 jaar daarvoor Thomas Jefferson voor 15 miljoen dollar de staat Louisiana had gekocht van Napoleon. Bij zoveel feestvreugde moet je een kniesoor zijn om je er aan te storen dat de centrale blikvanger, de aangekondigde schepping van architect Samuel Friede nergens te bekennen was.

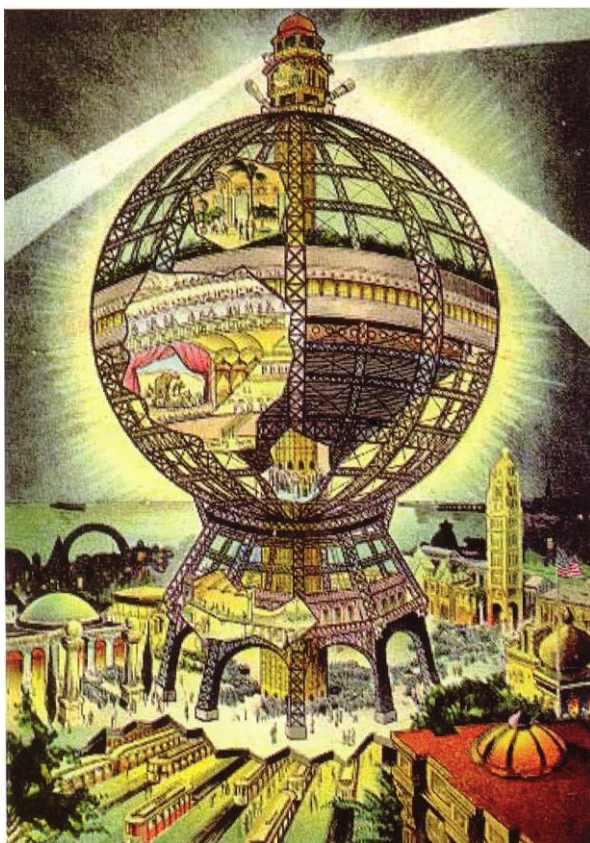

Driemaal is scheepsrecht. 'Wat Blanke kan, moet ik ook kunnen' zou Samuel Friede gedacht kunnen hebben. Direct na de beurs in St. Louis kondigde hij de bouw van een 'Globe Tower' aan op een door hem geleased stuk grond op Coney Island in New York. In het begin van de 20^e eeuw was dat een populair oord voor amusements- en attractieparken. Hij richtte de Friede Globe Tower Company op en begon aandelen uit te geven met een geschatte interest van 100 % per jaar. Kennelijk waren er genoeg goedgelovigen die vertrouwen hadden in het project waarin de grootste danszaal ter wereld zou komen, rondom de 'evenaar' een hotel en gelijkvloers stations voor treinen en metro en een grote parkeergarage. Op de door Friede in navolging van koffiebrander Blanke uitgegeven reclamekaarten is al dat moois te zien.

Op 26 mei 1906 werd de eerste steen gelegd en toen investeerders na een jaar begonnen te mopperen werd in 1907 nog wat beton bijgestort, maar in 1908 werd het snel duidelijk dat de hele onderneming een schijnvertoning was. De investeerders waren hun geld kwijt.

De penningmeester werd gearresteerd wegens verduistering van gelden. Ook de architecten Friede en Burdette, alsmede de boekhouder Price bleken hun zakken goed gevuld te hebben maar met de Noorderzon verdwenen te zijn.

En zo bleef van al die grootse plannen niets tastbaars over dan een paar wonderlijk gevormde flessen in grootmoeders keukenkastje. Dat is in ieder geval meer dan wat er rest van de mooie plannen uit 2007, om nabij de Utrechtse Vinexwijk de Belle van Zuylen toren te bouwen: een gevaarte van staal, ijzer en glas, bijna 300 meter hoog oprijzend uit het vlakke land. Met 9 parkeerverdiepingen en 70 woonlagen waarin kantoren, hotel en appartementen zou het een blikvanger en toeristentrekker van jewelste worden, althans volgens de architect, de bouwer en een aantal leden van de Utrechtse gemeenteraad. Gelukkig is er door de crisis van dit onzalige plan niets terecht gekomen. Er blijkt op

het ontwikkelen van dit soort ideeën weinig zegen te rusten.

Hoewel, in Dubai staat nu de Boerj Khalifa, een hoteltoeren met een hoogte van 828 meter en daarmee het hoogste gebouw ter wereld.

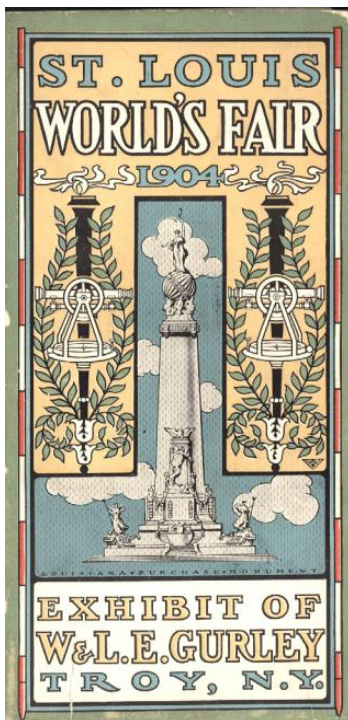
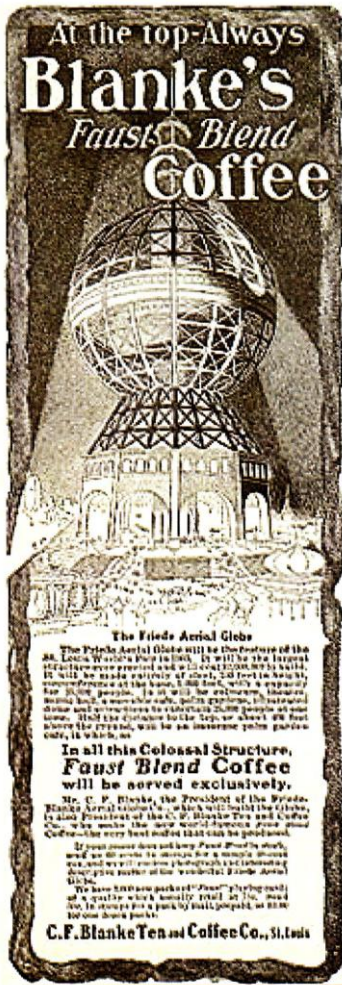
De in aanbouw zijnde Kingdom Tower in Djebba zal echter nog hoger worden.

Een idee voor een fles?

Op Friede's reclamekaart uit 1905 rijden de treinen af en aan en stroomt het publiek toe. In werkelijkheid bleek de geplande stalen constructie een luchtkasteel te zijn.

SUMMARY

A peculiarly shaped baking powder jar that was once part of a collection of vintage baking powder tins and jars in the 1960s and 1970s, owned by Mrs. Mary Beardsly, was reason for her son Mike, from Chittenango, NY, to study its background. This resulted in an article in the November 2012 issue of *'Antique Bottle and Glass Collector'* from which we are partly quoting. The 8 inches high jar, more a bottle, actually, can be considered as the symbol of some of the greatest shams in early 19th century America.

In 1893, Chicago had hosted the World's Columbian Exposition which marked the 400th anniversary of Columbus' arrival in the Americas. More than 27 million people from around the world visited Chicago for that event and undoubtedly did see a lot. However, what they did not see was the monstrously huge iron building in the shape of the globe that was supposed to have reached 1400 feet into the sky with a diameter equal to the height of the Eiffel tower, resting on a 300 foot high pedestal. The estimated costs for this utterly fantastic structure, designed by the Spaniard Albert de Pallasio, were expected to be staggering but the engineering needed for such an undertaking was nowhere to be found in those days and the 'Columbus Monument', although proudly announced in the newspapers, was never heard of again.

That did not keep Mr. Cyrus Blanke, owner of the C.F. Blanke Tea and Coffee Company in St. Louis, from announcing the building of what was to become known as the 'Blanke's Aerial Globe' on the premises of the 1904 St. Louis World Fair. It was planned to be a massive steel structure standing 700 feet high. A world globe 350 feet in diameter and 1000 feet in circumference was to perch atop a base 250 tall and 1200 feet in circumference. It was designed to include features such as a roof garden, a music hall, two restaurants, two theatres, a race track and a palm garden and should be able to accommodate 25.000 visitors simultaneously. Blanke was a shameless self-promotor. Faust Blend coffees were served at the finest restaurants and would of course be served exclusively in the colossal steel structure. Alas: all the visitors to the St. Louis Fair ever saw of it were the pictures on show cards and in advertisements. But no matter that there was never a single shovel of

earth moved to build it, Blanke's Aerial Globe had become a marketing sensation. The fair itself, with 20 million people attending was also a success, drawing exhibits from 62 countries.

The effects from publicity for a never-to-exist building were not wasted on Samuel Friede, who, together with the structural engineer Albert Bordon, had forwarded the original construction plans for Blanke's Aerial globe.

To the proprietors of Coney Island Amusement Park in Brooklyn he proposed the building of the world's largest global building, featuring the world's largest ballroom, a hotel around the 'equator', a subway station, parking garages etc. He sold stock in what was called the Friede Globe Tower Co. and naïve investors were promised a 100% return per year on their investment. Although, in 1906, there was a groundbreaking ceremony, followed, in 1907, by a second one, investors soon started to ask where was the aerial globe actually. Soon it was disclosed that Friede had pulled off a major

hoax. His treasurer was convicted of embezzling, but Friede himself and some of the key Globe Tower Co. principals had run off after dividing the investors' money. All that remains of the dreams, the plans, the shams and the boasting is an old baking powder jar on Grandma Beardsley's shelf.

